

VARIA

Omówienie Instrukcji Kongregacji ds. Duchowieństwa, *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, Watykan 2020

Kongregacja ds. Duchowieństwa opublikowała 20 lipca 2020 roku Instrukcję *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*¹. Jest ona odpowiedzią na prośby biskupów z całego świata, którzy zwracali się do Kongregacji w sprawie już wprowadzanych lub planowanych projektów reform wspólnot parafialnych i restrukturyzacji diecezji. Ks. A. Ripa, podsekretarz wspomnianej kongregacji, dokonując prezentacji dokumentu, zauważył, że w *ostatnich dziesięcioleciach dokonały się znaczące zmiany społeczne i kulturowe, które spowodowały i wymusiły odnowiony styl duszpa-sterstwa*, zarówno wobec osób regularnie uczęszczających do parafii, jak i wobec „wierzących” niepraktykujących, mało angażujących się w życie Kościoła oraz *dalekich od wiary w Chrystusa*². Duchowny podkreślił, że odpowiadając na powyższe wyzwania, *papież Franciszek wielokrotnie odwoływał się do obrazu Kościoła coraz bardziej misyjnego, podkreślając znaczenie „kreatywności” w poszukiwaniu nowych sposobów głoszenia Ewangelii*³. W tę perspektywę wpisuje się opublikowana Instrukcja, mając *na celu zaproponowanie wspólnotom*

¹ Kongregacja ds. Duchowieństwa, *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła*, Wrocław 2020.

² A. Ripa, *Nawrócenie duszpasterskie wspólnoty parafialnej w służbie misji ewangelizacyjnej Kościoła. Prezentacja Instrukcji Kongregacji ds. Duchowieństwa*, „L'Osservatore Romano. Wydanie polskie” 2020, nr 9, s. 35.

³ Tamże.

parafialnym (...) sposobów na przyswojenie sobie dynamizmu „wyjścia”, upragnionego przez papieża Franciszka, w perspektywie nawrócenia duszpasterskiego, przedstawiając wskazania i ogólne normy⁴.

Dokument, składający się ze wprowadzenia, 11 rozdziałów i zakończenia, można podzielić na dwie części. Pierwsza z nich (rozdziały I-VI) porusza kwestie nawrócenia duszpasterskiego (I: 3-5), parafii we współczesnym kontekście (II: 6-10), znaczenia parafii dzisiaj (III: 11-15), misji stanowiącej główne kryterium jej odnowy (IV: 16-26), parafii rozumianej jako *wspólnotę wspólnot* integrującą, ewangelizującą i okazującą wrażliwość na ubogich (V: 27-33), pokazującą proces od nawrócenia osób do przekształcenia struktur (VI: 34-41).

Druga część Instrukcji omawia kwestie struktur parafii i innych możliwych podziałów terytorium diecezji (VII: 42-61), podejmując zagadnienia związane z erygowaniem połączonych parafii (VIIa: 46-51), wikariatu rejonowego, czyli dekanatu (VIIb: 52-53), jednostki duszpasterskiej (VIIc: 54-60), okręgu duszpasterskiego (VIIId: 61). Rozdział VIII omawia zwyczajne i nadzwyczajne formy powierzenia pieczy pasterskiej o wspólnotę parafialną, omawiając rolę i zadania proboszcza (VIIIa: 66-74), administratora parafialnego (VIIIb: 75), kilku kapłanów odpowiadających wspólnie (*in solidum*) za parafię (VIIIc: 76-77), wikariusza parafialnego (VIIIId: 78), diakonów (VIIIe: 79-82), osób konsekrowanych (VIIIIf: 83-84), osób świeckich (VIIIg: 85-86). Dokument omawia także inne formy powierzenia pieczy duszpasterskiej nad parafią (VIIIh: 87-93). W kolejnych rozdziałach Instrukcja omawia funkcje i posługi parafialne (IX: 94-100), instytucje współodpowiedzialności kościelnej (X), wymieniając parafialną radę ds. ekonomicznych (Xa: 101-107), parafialną radę duszpasterską (Xb: 108-114) oraz wspominając o innych formach współodpowiedzialności duszpasterskiej (Xc: 115-117). Dokument porusza także kwestie ofiar składanych za udzielanie sakramentów (XI: 118-121).

Instrukcja przypomina nauczanie Franciszka wzywającego do *nawrócenia duszpasterskiego*, które, będąc częścią *nowej ewangelizacji* (zob. EG 49), ma ukierunkowywać wspólnoty chrześcijańskie, w tym

⁴ Tamże.

szczególnie parafie, do przemieniającego zwyczaję, style, rozkład zajęć, język i wszystkie struktury kościelne wyboru misyjnego, który będzie odpowiednią drogą (...) dla ewangelizowania współczesnego świata, unikając zachowania istniejącego stanu rzeczy (5). Parafia, będąc domem pośród domów (zob. ChL 26), odpowiadając na wymagania czasu, ma dostosować swoją posługę do potrzeb wiernych i historycznych przemian w duchu odnowienia dynamizmu odkrywającego powołanie każdego ochrzczonego do bycia uczniem Jezusa i misjonarzem Ewangelii (11).

Sercem nawrócenia duszpasterskiego parafii, które musi dotyczyć głoszenia Słowa Bożego, życia sakramentalnego, świadczania miłosierdzia i innych obszarów, ma być kluczem misyjny (20). Parafia, prowadząc duszpasterstwo w duchu misyjnym, musi nieustannie i z kreatywnością odkrywać nowe drogi i narzędzia pozwalające jej na bycie centrum promowania ewangelizacji (122). Pozostaje ona nadal niezastąpionym organizmem o pierwszorzędnym znaczeniu w widzialnych strukturach Kościoła, będąc latarnią promieniującą światłem wiary, nadając sens i nadzieję życiu ludzi i rodzin, formując ich do tego, aby byli ludźmi zaangażowanymi w ewangelizację (12).

Ponieważ w procesie nawrócenia duszpasterskiego fundamentalne znaczenie odgrywa Słowo Boże, parafia ma je uczyć czytać i rozważać, głosząc kerygmat (21). Dokument podkreśla, że zasadniczym momentem w tworzeniu wspólnoty parafialnej ma być, będące źródłem i szczytem całego życia chrześcijańskiego, celebrowanie Eucharystii (22). Dokument zauważa, że odnowa życia parafii wymaga różnorodnych propozycji duszpasterskich tak, aby Słowo Boże i życie sakramentalne mogły dotrzeć do każdego w sposób odpowiadający jego sytuacji życiowej (18). Kryterium weryfikującym autentyczność działalności ewangelizacyjnej Kościoła, realizowanej we wspólnocie parafialnej w optyce misyjnej, jest celebrowanie sakramentów i świadczenie miłosierdzia tak, aby była ona żywym znakiem bliskości Chrystusa poprzez sieć braterskich relacji, skierowanych na nowe formy ubóstwa (19).

Zadaniem parafii jest tworzenie kultury spotkania, przez co będzie ona środowiskiem podkreślającym centralną rolę osoby, promującym dialog, solidarność i otwartość na wszystkich, będąc miejscem

sprzyjającym byciu razem i rozwojowi trwałych relacji osobowych, co pozwoli na doświadczenie poczucia przynależności i bycia akceptowanym. Parafia ma rozwijać sztukę bliskości, przez co stanie się miejscem, w którym zostanie przezwyciężona obecna w życiu wielu ludzi samotność (25-26).

Według Instrukcji dzisiejsze parafie są wezwane do konfrontacji ze światem odznaczającym się zwiększoną mobilnością i kulturą cyfrową, w którym poszerzyły się *granice istnienia*. Dokument zauważa, że życie współczesnych toczy się raczej w *globalnej i zbiorowej wiosce* w której łatwość poruszania się i szybkość komunikacji zmieniają postrzeganie przestrzeni i czasu oraz miejsca przynależności, mając wpływ na relacje międzyludzkie, które są wystawione na ryzyko rozpadu. Wspomniane procesy mają wpływ na coraz mniej zauważalny związek parafii z terytorium (8-9). Instrukcja racjonalnie zauważając, że współczesne parafie terytorialne nie są zawsze w stanie sprostać oczekiwaniom różnych grup wiernych żyjących w *terytoriach egzystencjalnych*, podkreśla, że prowadzona opieka duszpasterska *wyduje się być przestarzała, gdyż parafianie często nie rozumieją już takiej formy, która wydaje się bardziej naznaczona nostalgią za przeszłością, niż inspirowana odwagą na przyszłość*. Nie negując znaczenia parafii personalnych, dokument zauważa jednak, że *na poziomie kanonicznym zasada terytorialna pozostaje w pełni obowiązująca* (16).

Instrukcja przypomina, że przedmiotem misji i ewangelizacji Kościoła jest zawsze Lud Boży jako całość (27). Wszyscy jego członkowie: prezbiterzy, diakoni, osoby konsekrowane i świeckie, zgodnie z własnym charyzmatem i powierzonymi im zadaniami, mają realizować powołanie parafii związane z misją *promowania ewangelizacji* (41). Według dokumentu szczególnie ważną rolę w tej misji mają odgrywać wierni świeccy, którzy, na mocy chrztu i pozostałych sakramentów inicjacji chrześcijańskiej oraz małżeństwa mają *szukać Królestwa Bożego, zajmując się sprawami świeckimi i kierując nimi po myśli Bożej*. Ich powołaniem jest *przemienianie różnych rzeczywistości ziemskich w duchu Ewangelii i współdziałanie ze swymi pasterzami w służbie dla wspólnoty kościelnej, dla jej wzrostu i żywotności, pełniąc rozmaite posługi, wykorzystując łaskę i posiadane charyzmaty* (85).

Dokument zauważając, że oprócz *okazjonalnej współpracy*, którą może ofiarować parafii każda osoba dobrej woli, nawet nieochrzczona, są *pewne stałe zadania, w ramach których wierni na pewien czas przyjmują odpowiedzialność za posługi we wspólnocie parafialnej*, które pełnią katecheci, ministranci, wychowawcy pracujący w grupach i stowarzyszeniach, pracownicy charytatywni oraz osoby działające w różnego rodzaju poradniach i centrach wsparcia oraz odwiedzające chorych (94). Instrukcja, odwołując się do dokumentów Magisterium i prawa kanonicznego, przypomina, że *wierni świeccy mogą być ustanowieni na stałe lektorami i akolitami* oraz podjąć zadania „szafarza nadzwyczajnego”, będąc tymczasowo delegowani do czynności liturgicznych (97). W wyjątkowych okolicznościach mogą oni, według uznania miejscowego ordynariusza oraz uwzględniając fakt, że *zwyczajnym szafarzem chrztu jest biskup, prezbiter i diakon*, udzielać sakramentu chrztu, jak też celebrować obrzędy pogrzebowe oraz być delegowani przez biskupa diecezjalnego do asystowania przy zawieraniu małżeństw tam, *gdzie nie ma kapłanów i diakonów*. Świeccy mogą również, jeżeli wymagają tego okoliczności, konieczność lub szczególnie przypadek, zgodnie z przepisami wydanymi przez Konferencję Episkopatu przepowiadać w kościele lub kaplicy w sposób zgodny z prawem lub z przepisami liturgicznymi, co nie odnosi się jednak do wygłaszania homilii podczas celebracji Eucharystii (98-100).

Instrukcja zwraca uwagę na konieczność odnowy parafii w ramach prowadzenia procesu *zmierzającego od nawrócenia osób do przekształcania struktur*, unikając biurokratyzmu oraz *świadczania posług, które nie wyrażają dynamiki ewangelizacji, ale kryterium samozachowawcze* (34). Dokument zauważa, że *przekształcanie struktur wymaga wcześniejszej zmiany mentalności i odnowy wewnętrznej*, szczególnie proboszczów, którzy mają dostrzec potrzebę *reformy duszpasterstwa o charakterze misyjnym* (34-35). Proces reorganizacji wspólnot parafialnych musi przebiegać *elastycznie i stopniowo*, biorąc pod uwagę konkretne życie wspólnoty, będąc poprzedzonym niezbędnym etapem wcześniejszych konsultacji oraz etapem *wrażania i weryfikacji* (36). Odnowy parafii i zmiany jej struktur nie może dokonywać sam proboszcz i duchowieństwo, ale należy w niego

zaangażować cały Lud Boży, gdyż *Kościół nie utożsamia się jedynie z hierarchią* (38).

Instrukcja, podejmując kwestie instytucji będących wyrazem *współodpowiedzialności kościelnej*, zwraca uwagę na działalność parafialnej rady ds. ekonomicznych oraz parafialnej rady duszpasterskiej. Dokument podkreślając, że zarządzanie dobrami parafii stanowi ważny obszar *ewangelizacji i ewangelicznego świadectwa wobec Kościoła i społeczeństwa*, zauważa, że *proboszcz nie może i nie powinien sam spełniać tego zadania*. Instrukcja, odwołując się do Kodeksu Prawa, podkreśla, że *w każdej parafii należy koniecznie utworzyć Radę do spraw ekonomicznych, organ doradczy, któremu przewodniczy proboszcz, składający się z co najmniej trzech innych wiernych, cieszących się wypróbowaną, dobrą opinią i będącymi ekspertami w kwestiach ekonomicznych i prawnych* (101-102). Według Instrukcji Rada może odegrać szczególną rolę w *podnoszeniu kultury współodpowiedzialności, w przejrzystości w zarządzaniu i w zaspokajaniu potrzeb Kościoła we wspólnotach parafialnych*. Służyć ma też temu roczne sprawozdanie finansowe ze szczegółowym wskazaniem dochodów i wydatków, które jest *należną wspólnie informacją, stanowiąc zarazem cenną okazję dla jej formacyjnego zaangażowania* (106).

Instrukcja sporo miejsca poświęca działalności Parafialnej Rady Duszpasterskiej. Zauważając, że Kodeks Prawa Kanonicznego pozostawia biskupowi diecezjalnemu ocenę dotyczącą erygowania w parafiach parafialnej rady duszpasterskiej, przywołuje nauczanie Franciszka dotyczące konieczności funkcjonowania rad duszpasterskich w diecezjach i parafiach, wyjaśniając zarazem jej teologiczny sens. Podkreślając, że jest on wpisany w konstytutywną rzeczywistość Kościoła będącego *Ciałem Chrystusa* rodzącego *duchowość komunii*, zwraca uwagę na różnorodność charyzmatów i posług wynikających z włączenia w Chrystusa i z daru Ducha Świętego. Instrukcja podkreślając, że każdy wierny na mocy kapłaństwa chrzcielnego zostaje ustanowiony dla budowania całego Ciała, a jednocześnie cały Lud Boży *współodpowiedzialnie (...) uczestniczy w misji Kościoła (...), rozeznając w historii znaki obecności Boga i stając się świadkiem Jego Królestwa*, zauważa, że Rada Duszpasterska *uwydatnia*

i urzeczywistnia fundamentalne znaczenie Ludu Bożego jako podmiotu oraz aktywnego i ważnego uczestnika misji ewangelizacyjnej (110). Instrukcja przypomina nauczanie Pawła VI, który pisał, że zadaniem Rady Duszpasterskiej jest studiowanie, badanie wszystkiego co dotyczy działalności duszpasterskiej, a zatem proponowanie praktycznych wniosków w celu promowania zgodności życia i działania Ludu Bożego z Ewangelią (110). Dokument charakteryzując istotę Rady, jasno stwierdza: główną funkcją Parafialnej Rady Duszpasterskiej jest zatem poszukiwanie i analizowanie praktycznych propozycji w odniesieniu do inicjatyw duszpasterskich i charytatywnych dotyczących parafii zgodnie z programem diecezji (112). Instrukcja wyraźnie podkreślając, że Parafialna Rada Duszpasterska posiada jedynie głos doradczy proboszczów, uczula jednak ich na to, aby poważnie rozważyć wskazania Rady, zwłaszcza jeśli zostaną one wyrażone jednomyślnie, na drodze wspólnego rozeznania (113).

Wspomniany dokument powinien stać się obowiązkową lekturą wszystkich duchownych i świeckich tak, aby dostarczyć potrzebnych inspiracji do odnowy polskich parafii. Zachęcamy do lektury!!!

Ks. Tomasz Wielebski